

Ott voltam

A közreadó feljegyzése:

Először csak legyintettek rá. Mármint a gondolatra. Ám aztán, amikor kezdett terjedni, mint valamilyen új vallás vagy járvány, a törvény teljes szigorával léptek föl ellene. Ám ekkor már nem lehetett feltartóztatni. Fanatikus rajongói már több százezeren voltak, de maga a mérkőzés – mint valami a lelket mételyező, a résztvevők fizikai épségét veszélyeztető hazardjáték, mely után lezajló népünnepélyeken olykor sok száz halott volt – még mindig szigorú tiltás alá esett, mint az inkvizíció alatt bizonyos könyvek vagy emberek. A régi erők utóvédharca szívós, konok, leleményes és mindenre elszánt volt, de a feltartóztathatatlan diadalmenet felől nézve mégis érthetetlen, miért is tartott ilyen sokáig.

Egy szép napon azonban különös dolog történt.

V. Vilmos angol király, aki a saját szemével akarta látni, amiről már olyan sokszor és sokfélét hallott, bizalmasai, hitvese, sőt gyermekei könyörgése ellenére inkognitóban kiment az egyik városszéli mérkőzésre. Ezeket a mérkőzéseket akkoriban egyetlen tévétársaság sem közvetítette, kifizethetetlenül magas összegű bírságot vont volna maga után. Senki sem értette, hogy az angol király hogyan szerzett egyáltalán tudomást az eseményről, hiszen sehol sem hirdették meg, és a titkosszolgáltatnak arra is gondja volt, hogy ne kerülhessenek a király kezébe az erről szóló besúgói jelentések. Fogadni az eredményre csak titokban, kétes hírű pubok hátsó termeiben lehetett, az utolsó pillanatban. De már a legelső időkben is sokmillióس nyereményekről rebesgettek. Maguk a mérkőzések nem rendes stadionokban folytak le, ha ugyan végig tudták játszani, hanem hatalmas, félig-meddig elvadult hegyi legelőkön, ahová eljutni még autóval sem volt könnyű, és ahol rögtönzött cölöpökkel jelölték ki a pályát, amit, ha a rendőrség vagy katonaság közeledett, amit a rajban szálló helikopterek zúgása messziről előre jelzett, pillanatok alatt szét lehetett szedni. Szinte érthetetlen, hogyan tudott annyi ember – hiszen már órákkal a kezdés előtt irdatlan tömegek gyűltek össze, nem beszélve a focicsapatokról és a hozzájuk tartozó személyzetről – a kezdésre megjelenni.

Azon a napon csak annyi történt, hogy valaki felismerte a tömegben a királyt. Ez a harmadik félidő elején lehetett, nem sokkal azután, hogy a csapatok másodszor is térfelet cseréltek, és Vilmos egy pillanatra levette a napszemüvegét. Valaki hurrában tört ki, hatalmas éljenzés, vad hujjogás támadt mindenfelől. A királyt a testőrei pillanatok alatt kimentették a körülötte örvénylő tömegből, de ottléte rejtélyes módon egy pillanat alatt mégis mindent megváltoztatott. Attól fogva pár éven belül sorra épültek a hatalmas, háromszög alakú stadionok. A régi, hagyományos futballpályákat fölverte a gaz. A változás feltartóztathatatlan volt. Egy korszak véget ért. Friedman mindezt érteni vélte. Csak megmagyarázni nem tudta. És ezzel egyáltalában nem volt egyedül. Az ő feljegyzései következnek.

*

Ezt a focit két labdával játsszák, és – ami már eleve szokatlan – a kezdőrúgást a két bíró egyszerre végzi el, és egyszerre is fújnak a sípjaikba. A másik ilyen furcsaság vagy specialitás, és talán ez a leglényegesebb, amelyik a játék formájára, hogy úgy mondjam, döntő befolyással van, hogy három csapat van és három kapu. Mindebből logikusan következik, hogy maga a pálya háromszög alakú, egyenlő szárú háromszög, a háromszög magassága százhusz méter, a kapuk a háromszög csúcsainál vannak elhelyezve. Szögezzük le, hogy a három csapat közül – az egyszerűség kedvéért nevezzük őket Kékeknek, Zöldeknek és Fehéreknek – mindhárman egymás ellenfelei, de ez a későbbiekben nem zárja ki az alkalmi együttműködést két csapat játékosai között. Egy időben többen is igényüket jelentették be keresztapaságra, egy illető még a találmányi hivatalnál is próbálkozott, de elzavarták – egy ismert francia etnográfus szerint az egyik Csendes-óceáni szigeten, Tawa-iruban található három falu évente egyszer, a termékenységi ünnepen, egy három héten át tartó labdajáték révén dönti el, melyik falu adja a következő évben a sziget törzsfőnökét.

Minden egyes félidőnek [ez a „félidő” valójában *harmad*, de* senki sem nevezi így, soha, egyetlen tudósításban, közvetítésben vagy szakkönyvben sem merészelné senki ezzel az alacsonyabb rendű játékokban bevett szóval illetni] megvan a saját dramaturgiája, illetve koreográfiája.

Igen érdekes a folyamat, ahogyan félidőről félidőre változik a játék formája.

Az I. félidőben általában az egyes csapatok a saját szakállukra próbálkoznak. Ha mondjuk a Kékek a középkedés után megszerzik az egyik labdát [a csapatokat általában a mezük színéről nevezik el, a csapat elnevezése a bajnokság további fordulóiban változhat is: az egyik fordulóbeli Kékek lehetnek a másikban Zöldek, továbbá fontos megjegyezni, hogy minden mérkőzésen *ugyanaz* a három szín szerepel: a kék, a zöld és a fehér], és a Kék csatársor a Zöldek kapuja ellen vonul, a Fehérek előtt két döntési lehetőség áll: vagy gyorsan letámadják a Kékek többé-kevésbé sebezhetővé vált kapuját, vagy pedig a Kékekkel párhuzamosan maguk is a Zöldek ellen nyomulnak, ezzel természetesen belezavarva a Kékek akciójába, illetve saját manőverezési lehetőségeiket is korlátozva – habár bizonyos csapatok éppen az ilyen zavarkeltő helyzetekben vannak leginkább elemükben, és könnyedén tudnak átpasszolni a másik, támadásban levő csapat lábai között vagy feje fölött saját embereiknek, miáltal a kapujuk elé beszorult megzavarodott védőket kettős védekezésre kényszerítik –, ám a Zöldek kapuja előtt keletkező tumultusban azt is kockáztathatják, hogy a két paralel támadó egymás akcióját akadályozza, miáltal a várt eredmény is könnyen elmarad, és egyik csapatnak sem sikerül rögtön gólt rúgni, márpedig ezek a legelső „rögtöni” gólok a szakértők, edzők, illetve sportkommentátorok szerint a végeredményre is nagyobb hatással vannak: az a csapat, amelyik az első gólt rúgja, illetve amelyik az elsőt kapja, nagyobb eséllyel lesz nyertese, illetve vesztese a mérkőzésnek [ha egyazon csapat, mondjuk a Kékek, rúgnak is egy gólt a Fehéreknek, és ezzel egyidőben kapnak is egy gólt a Zöldektől, az természetesen ezt a megfigyelést nem cáfolja, hiszen akkor a Zöldek végső győzelmére nagyobb eséllyel lehet fogadni], tehát rögtön a mérkőzés elején a példánkban szereplő Zöldek szempontjából mégiscsak célszerűbb a kissé

* a hagyományos labdarúgás iránti tiszteletből

fedezetlenül hagyott Kék kapu ellen indulni rohamra, és ennek az az előnye is megvan, hogy a közönség nagy élvezettel gyönyörködhet a háromszög két csúcsában párhuzamosan zajló események meglepő hasonlatosságában, illetve különbözőségében. Az I. félidőben tehát a csapatok többnyire a régi futball stílusában keresik az ellenfél gyenge pontjait, amit az a helyi kolorit színez, hogy a támadó csapat támadhat, de ugyanakkor saját térfelén egy komplett támadás célpontja is lehet, ami a jól szaladó középpályások értékét exponenciálisan megnöveli.

Gól esetén a mérkőzés a szokásos középkezddéssel folytatódik.

A II. félidőben – és ismétlem, ez nem előírás, nem szabály, nem is föltétlenül bárhol leírva megfogalmazott taktika vagy stratégia, hanem a dolog belső természetéből adódó fejlemény – a játék izgalmasabbá és kiszámíthatatlanabbá válik. Ebben a félidőben egy-egy akció erejéig spontán szövetségek szülehetnek a különböző csapatok között, de semmi nem tiltja, hogy még ugyanebben a II. félidőben, egy rákövetkező akcióban másféle spontán szövetségek szülessenek.

Teszem, a Kékek középcsatára, a döbrent Zöld védő szeme láttára nem saját, jó helyzetben levő társának, hanem a Fehérek teljesen másutt tartózkodó balszélsőjének passzol, aki irgalmatlan, messziről eleresztett bombaerejű lövéssel beveszi a Zöldek kapuját. Ehhez az sem kell, hogy a Kék középcsatár előre egyeztessen a Fehér balszélsővel: erre egyszerűen készen kell lenni, „meg kell nyílni”, ahogy a szaknyelv mondja, és ráadásul töredékmásodpercek alatt. Tehát a Kék középcsatár, nem sokkal ezután a sikeres akció után, gátlás nélkül passzolhat – ki tudja, milyen belső algoritmusok mentén – a Zöld középhátvédnek, aki a labdát bámulatos, hatvan méteres íveléssel a Kék összekötőnek küldi előre, aki a nagyon jó helyzetben levő Zöld támadónak passzolja vissza, és így tovább, és így tovább, egészen a[z] – optimális esetben – Fehéreknél berügött gólig.

A cél: hogy saját csapatunk minél kevesebb, a másikaké viszont minél több gólt kapjon. Nincs megszabva, hogy ezt milyen módon érhetik el, természetesen minden szabálytalankodásért szabadrúgás jár, piros lap, mint a régi futballban, és a két bírónak, időnként a pálya két végén, de van, hogy egymás közvetlen közelében, rengeteg dolga akad a két folyton mozgásban lévő labda körül.

De a legtitokzatosabb mégis a III. félidő.

És talán ebben rejlik a misztikum és a misztérium, ami miatt ez a játék rettenetes népszerűsége okán gyakorlatilag a kihalt dinoszauruszok sorsára juttatta a hagyományos futballt. Egyesek a játéknak ezt az utolsó, harmincperces szakaszát egyenesen „Úrfelmutatásnak” keresztelték el, ami jól mutatja, miért söpörhetett el az új foci, valóságos cunamiként, minden létező akadályt maga elől.

Foglaljuk össze.

Az I. félidő: a csapatok bemutatják, hogy magukban mit tudnak, villogtatják harci gépezetük pompás és akadálytalan működését.

A II. félidőben a csapatok stratégiai gondolkodása kerül előtérbe, készségük arra, hogy túltekintsenek saját határaikon.

A III. félidő viszont az *Isten órája*, a kiszámíthatatlan, tomboló anarchia, melynek örvénylésén valami isteni igazságosság dereng át. Senki nem érti, hogyan történik, de eddig még soha senki sem kérdőjelezte meg a végeredményt, még akkor sem, ha mondjuk a Fehérek hátvédje két gólt is rúgott, ellenállhatatlan gyönyörrel, kivéd-

hetetlenül a saját kapujába. A lényeg a szépség, a „feltárulás”, ahogyan a drukkerk maguk között nevezik, de ugyanakkor az örület, a téboly, a kakofónia. A nézők közül többen állítják, hogy harangszót hallanak, ezrek rognak térdre halleluját kiáltva, zokogás hallatszik, a játékosok lába között a labda szinte nem is látszik, csak a por kavarog, porfelhők követik a játékosok mozgását, és a játék rendezőjének fontos feladata esős időben is száraz, porzó anyagról gondoskodni, annyira hozzátartozik a III. félidő esztétikájához a csapatok mozgását mindenhol követő porfelhő és gomolygás. Ebben a félidőben a csapatok valósággal alkotórészeikre, atomjaikra hullanak, de ugyanez történik a nézőtéren is, a két bíró gyakorlatilag elveszti hatalmát a játék fölött, és aztán, amikor már úgy tűnik, fokozhatatlan a zűrzavar, a játék majdnem legutolsó pillanatában, nem sokkal a vége előtt, egycsapásra visszaáll a rend.

Azonban ez a formális felosztás nem adja vissza az egyes mérkőzések öntörvényű lefolyását. Van, amikor minden fordítva zajlik, és nem sokkal a kezdő sípszó után, az I. félidőben pillanatok alatt kibontakozik a mindenben felülkerekedő anarchia és kavargás, illetve a III. félidőben teljesen kimerült játékosok szinte unalmas, leginkább a hagyományos focira emlékeztető szaladgálásokat és cselezéseket produkálnak, amit a közönség udvariasan, és időnként kifejezett érdeklődéssel, a helyére visszaülve követ és kommentál, mint régi legendás meccsekből vett idézeteket.

Megtörténik, hogy egy Kék fogja magát, és egyszerűen átáll a Zöldekhez vagy a Fehérekhez, és onnantól fogva a másik csapatban játszik, karján zöld, illetve fehér szalaggal, de ezért még senki sem tekinti árulónak, éppen ellenkezőleg. Fontos viszont, és erre a csapatok nagyon ügyelnek: az ilyesmi soha nem történhet előzetes megbeszélés szerint, csakis spontánul. Volt már ebből úgynevezett bundabotrány, amikor a fél Zöld csapat átállt a Kékekhez, és amíg nem derült ki, hogy a tétmérkőzés előtt komoly summák cseréltek gazdát, a közönség érdeklődve nézte, hogyan hengerel le a Kék-Zöld csapat minden Fehér ellenállást. A „meglepődés” ennek a játéknak a legfontosabb alappillére, az egyes játékosok kreativitása nem csupán a labdához, hanem a játékszabályok teljességéhez való viszonyában rejtezik.

Az is megesik, hogy egy gól után, amikor normális esetben a középkezdés következne, nem áll le a játék, és ebben az intervallumban a Zöldek egymás után három gólt rúgnak – ilyen esetben a bíró, illetve bírók döntenek el, elfogadják-e a szabályszegést, illetve hogy szabállyá alakítják-e. A játék szabályai illetéknéppen állandóan alakulóban vannak, és ez is hozzátartozik elképesztő népszerűségéhez. A harmadik félidőben nem egyszer ötven-hatvan-száz ember is beront a pályára, és a játékosoknak az a dolga, hogy ebben a radikálisan megváltozott környezetben is gólt tudjanak rúgni, ami, meglepő módon, sikerül is nekik, ilyenkor a partjelzők is bírókká alakulnak, hogy követni lehessen a labdák útját, és a kirívó szabálytalanságokat azért meg lehessen büntetni. Az ilyen büntetéseket a pályán randalírozó nézők zokszó nélkül elfogadják. De ami az „Úrfelmutatáskor” történik, arra nincsenek szavak, nem is kísérel meg senki leírni, csupán utal rá: „Ott voltam.”